

La classe mitjana, cada dia amb més dificultats?

El somni de pertànyer a la classe mitjana s'associa a l'assoliment d'un bon nivell de seguretat i de confort financer: poder pagar les factures a temps, tenir estabilitat a la feina o poder estalviar per a la jubilació. Però aquest somni és cada vegada més difícil d'aconseguir? En aquest article analitzem l'evolució de les classes mitjanes als països avançats en les últimes dècades i ho fem destacant les dinàmiques de la classe mitjana espanyola en l'últim decenni.

Dimensió i ingressos de la classe mitjana

El pes de les classes mitjanes¹ dels països avançats s'ha reduït de forma gradual en els 30 últims anys, tot i que continuen representant una majoria social.

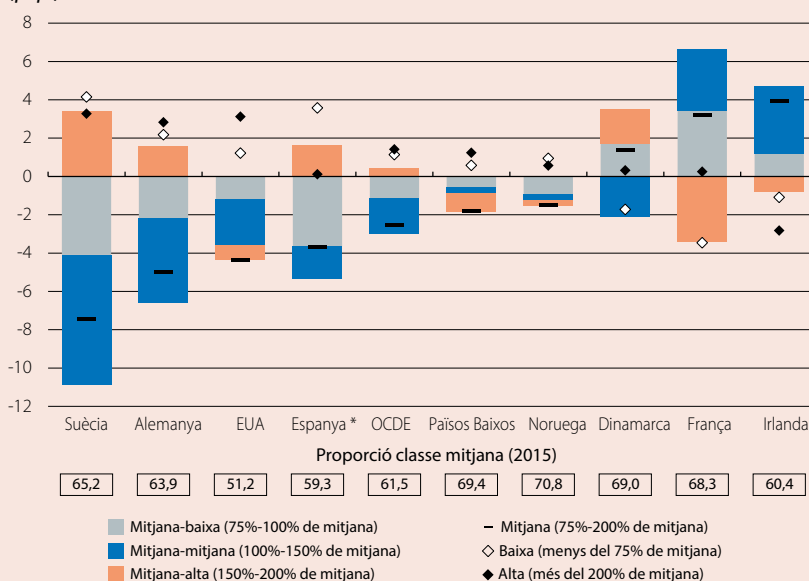
- Les classes mitjanes han passat de representar el 64% de la població dels països avançats cap a la meitat dels vuitanta al 61% el 2015 i han perdut al voltant d'1 p. p. cada dècada.² Aquest descens moderat s'ha produït tant en països amb una classe mitjana important (com Suècia o Alemanya, el 65,2% i 63,9% de la població el 2015, respectivament), com en països amb una proporció menor (com els EUA, amb el 51,2%), i s'ha vist correspost per un augment tant de les classes baixes com de les altes, amb la consegüent intensificació de la desigualtat.
- La desigualtat no solament ha augmentat entre classes socials als països avançats, sinó també en cada classe social. Dins la classe mitjana, s'ha reduït la dimensió de la classe mitjana-baixa (-1,1 p. p. entre el 1985 i el 2015) i mitjana-mitjana (-1,8 p. p.), i ha augmentat lleugerament la classe mitjana-alta (+0,4 p. p.).³
- A Espanya, el pes de la classe mitjana s'ha reduït uns 3,7 p. p. en tres dècades, mentre que el de les classes baixes ha crescut en la mateixa proporció. Així i tot, la classe mitjana encara representava el 59,3% de la població el 2017. A Portugal, el 60,1% de la població pertanyia a la classe mitjana el 2015, una proporció similar a la mitjana de l'OCDE.⁴

Als països avançats, els ingressos de les classes mitjanes han tendit a estancar-se en l'última dècada i a perdre pes en relació amb les classes altes.

- Després d'augmentar una mitjana de l'1,5% anual entre el 1985 i el 2008, l'ingrés mitjà dels països avançats va créixer el 0,4% anual entre el 2008 i el 2016.^{5,6} En canvi, per al 10% amb més ingressos, es va incrementar el 2,3% anual entre el 1985 i el 2008 i l'1,2% anual entre el 2008 i el 2016. Així, el ritme de creixement dels ingressos mitjans va ser inferior al d'aquest 10% de població amb ingressos més elevats.

Canvi en les proporcions de població de classe mitjana entre el 1985 i el 2015

(p. p.)

Notes: Les llars de classe baixa es defineixen com les que tenen ingressos inferiors al 75% de la mitjana nacional; les de classe mitjana, com les que tenen ingressos entre el 75% i el 200% de la mitjana nacional; les de classe alta, com les que tenen ingressos superiors al 200% de la mitjana nacional. Dins el requadre, proporció de classe mitjana el 2015. * Per a Espanya, la proporció de classe mitjana correspon a l'any 2017, segons l'enquesta de condicions de vida de l'INE (2019).
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'OCDE (2019) i de l'enquesta de condicions de vida de l'INE (2019).

1. Classe mitjana definida com a pertinença a una llar amb ingressos entre el 75% i el 200% de la mitjana nacional (per a més detalls sobre la definició utilitzada, vegeu l'article «[Qui és la classe mitjana?](#)», en aquest mateix Dossier). Les dades més recents fan referència al 2018 per a Espanya i al 2015 per a la resta dels països avançats.

2. Vegeu OCDE (2019), «Under pressure: the squeezed middle class».

3. La classe mitjana baixa correspon a les llars amb ingressos entre el 75% i el 100% de la mitjana nacional; la classe mitjana-mitjana, a les llars amb ingressos entre el 100% i el 150%, i la classe mitjana-alta, a les llars amb ingressos entre el 150% i el 200%.

4. Per a Portugal, no hi ha dades disponibles per calcular l'evolució des dels anys vuitanta.

5. En termes nominals.

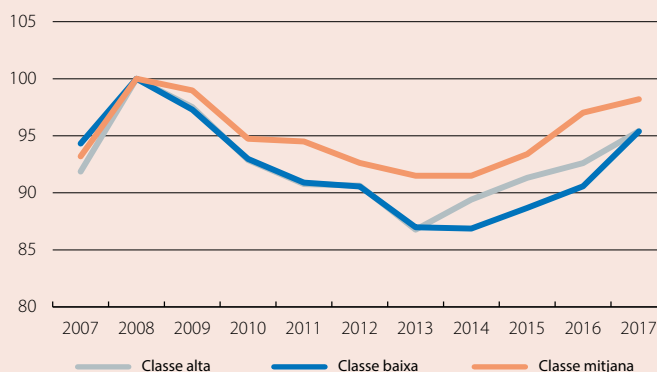
6. Les dades disponibles dels ingressos per als països avançats corresponen a la mitjana dels ingressos del total de la població, la qual, segons l'OCDE, s'aproxima molt a la mitjana dels ingressos de la classe mitjana. El mateix es pot dir dels ingressos del top 10%, molts similars als de les classes altes.

- Les classes mitjanes dels països avançats representen la major part del total dels ingressos de les llars (el 64% el 2015), però han perdut pes i influència en relació amb les classes altes, el ritme d'ingressos de les quals s'ha intensificat.⁷ El total dels ingressos de les classes mitjanes era 3,9 vegades superior al de les classes altes el 1985, però va disminuir fins a 2,8 vegades el 2015.
- Malgrat aquesta pèrdua relativa d'ingressos en relació amb les classes altes, la classe mitjana gaudeix d'ingressos més estables que la resta de la població, en part gràcies a una estabilitat ocupacional molt superior a la de les classes baixes.⁸

A Espanya, els ingressos de la classe mitjana van disminuir amb la crisi, tot i que van patir, de mitjana, menys que la resta de la població. No obstant això, en els últims anys, només han recuperat una part del terreny perdut.

- Amb la crisi, les llars de classe mitjana van veure reduïts els ingressos en menor grau que la resta de la població. En concret, els ingressos es van reduir el 8,5% entre el 2008 i el 2013, mentre que, a les llars de classe baixa, es van reduir el 13,0% i, a les de classe alta, el 13,2%.⁹
- El 2017, un adult de classe mitjana a Espanya ingressava, de mitjana, 18.100 euros anuals, després d'haver recuperat més de 1.000 euros en relació amb el mínim percebut durant la crisi. Així i tot, els seus ingressos se situaven encara una mica per sota del màxim assolit abans de la crisi (18.400 euros el 2008).¹⁰

Espanya: evolució dels ingressos de les llars per classes
(100 = 2008)

Nota: Les llars de classe baixa es defineixen com les que tenen ingressos inferiors al 75% de la mitjana; les de classe mitjana, com les que tenen ingressos entre el 75% i el 200% de la mitjana; les de classe alta, com les que tenen ingressos superiors al 200% de la mitjana. Ingressos en termes nominals.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'enquesta de condicions de vida de l'INE.

El cost de la vida de la classe mitjana

El cost del nivell de vida de les classes mitjanes ha augmentat als països avançats en els 30 últims anys, i l'habitatge ha passat a representar gairebé un terç de les seves despeses.

- Pel que fa a les necessitats bàsiques, la classe mitjana ha continuat gaudint d'un nivell de vida sense privacions severes. No obstant això, el seu estil de vida és cada vegada més car.
- A la cistella de consum de la classe mitjana, cada vegada pesen menys partides bàsiques, com el menjar i la roba (acumulen un descens de 6 p. p. i de 4 p. p. entre el 1995 i el 2015 en la mitjana de l'OCDE), mentre que augmenten l'habitatge (+11 p. p.) i, en menor mesura, la sanitat (+3 p. p.).
- Així, l'habitatge és la partida més important de la despesa de les classes mitjanes (el 31,0% del total el 2015), amb una pujada particularment intensa a Espanya (el 32,8% de la despesa el 2015, +8,4 p. p. en 20 anys) i a Portugal (el 33,2% el 2015, +15,2 p. p.).
- A l'augment dels costos s'afegeix una certa voluntat de canvi d'estil de vida. Diversos estudis apunten al fet que el major nivell de vida de la classe alta incentiva un augment de la despesa de les classes amb menys ingressos, que intenten imitar les seves tendències de consum.¹¹ Una mostra d'aquest comportament és l'increment del «consum de postureig», és a dir, de les despeses en béns i en serveis per mantenir un cert estatus social (per exemple, roba de marca, rellotges, cotxes, etc.).¹²
- Com a resultat de tot plegat, ha augmentat la proporció de llars de classe mitjana que es troben en una situació de feblesa financera, amb retards en els pagaments o amb dificultats per arribar a final del mes. En particular, la meitat de les llars de classe mitjana als països de l'OCDE declaren que tenen dificultats per arribar a final del mes o per mantenir el seu nivell de vida.¹³

7. Vegeu OCDE (2019), «Under pressure: the squeezed middle class».

8. Per a més detalls sobre l'evolució i les perspectives de l'ocupació de les classes mitjanes, vegeu l'article «[El futur de les classes mitjanes: la tecnologia i la demografia les canviaran, però no desapareixeran](#)», en aquest mateix Dossier.

9. Després de la crisi, els ingressos a les llars de classe mitjana han augmentat el 7,3% entre el 2012 i el 2017, una mica menys que a les llars de classe baixa i de classe alta (el +9,7% i el +10,0%, respectivament).

10. Dades nominals calculades a partir de les microdades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE. Vegeu l'apartat següent sobre l'augment de costos del nivell de vida de la classe mitjana.

11. Vegeu Frank, R. H., Levine, A. S. i Dijk, O. (2014), «Expenditure Cascades», *Review of Behavioral Economics*, 1(1-2), 55-73.

12. Vegeu Currid-Halkett, E. (2017), «The sum of small things: A theory of the aspirational class», Princeton University Press.

13. Vegeu OCDE (2019), «Under pressure: the squeezed middle class».

A Espanya, les llars de classe mitjana van patir dificultats financeres amb la crisi, tot i que, de nou, van estar més protegides que la classe més baixa.¹⁴

- Durant el pitjor moment de la crisi, al voltant d'un terç de les llars de la classe mitjana espanyola van arribar a tenir dificultats per afrontar despeses imprevistes o per arribar a final del mes. La situació ha millorat en els últims anys: el 2018, gairebé el 20,3% de les llars de classe mitjana declarava tenir dificultats per arribar a final de mes, ja per sota del percentatge del 2008 (el 26,3%).

Espanya: dificultats financeres per classes

(% de llars)

	Classe baixa			Classe mitjana			Classe alta		
	2008	2013	2018	2008	2013	2018	2008	2013	2018
Ha tingut retards en el pagament de factures d'electricitat, aigua, gas, etc.	7,1	13,0	13,6	2,7	4,7	3,4	0,6	2,3	0,8
Ha tingut retards en el pagament de préstecs al consum	17,4	29,0	20,3	6,3	10,7	5,3	2,1	8,1	1,7
Ha tingut dificultats per afrontar despeses imprevistes	49,8	64,6	60,0	24,0	33,8	28,6	4,9	10,2	6,1
Ha tingut dificultats per arribar a final del mes	46,7	57,2	44,9	26,3	30,3	20,3	6,7	11,6	5,2

Nota: Percentatge de llars de cada classe que reporten retards o dificultats. Els retards en algun tipus de pagament fan referència, com a mínim, a un retard a l'any.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'enquesta de condicions de vida de l'INE.

- No obstant això, el percentatge de llars de classe mitjana que té mancances materials greus a cada moment del temps és reduït. Així mateix, el percentatge que es retarda en el pagament de les factures d'aigua, llum o gas o dels préstecs de consum és molt inferior al de la classe baixa. En el moment culminant de la crisi, el 7,8% de les llars de classe mitjana es retardava en el pagament de la hipoteca, en comparació amb el 21,5% de llars pobres que ho feien.

L'habitatge en propietat continua sent una característica important de la classe mitjana espanyola, tot i que augmenta el percentatge de gent que viu de lloguer.

- La major part de la classe mitjana a Espanya continua tenint un habitatge en propietat (el 79,2% el 2018), una proporció molt superior a la de la classe baixa (el 64%). No obstant això, en els cinc últims anys, el percentatge que viu de lloguer ha augmentat en 5 p. p., fins al 15,5%, el 2018 (el 26% de la classe baixa llogava l'habitatge en aquest mateix any).
- El 2018, les llars de classe mitjana que vivien de lloguer destinaven, de mitjana, el 23,5% dels ingressos al lloguer, un esforç financer superior al de les llars de classe mitjana amb hipoteca (el 17,6%). Per a les llars de classe mitjana-baixa, l'esforç per pagar el lloguer era encara més gran (el 26,8% dels ingressos) i se situava igualment per damunt del percentatge dedicat a pagar la hipoteca (el 21,9%).
- Les llars de classe mitjana amb hipoteca destinaven un percentatge més baix dels ingressos al pagament de la hipoteca el 2018 que el 2013. En concret, la quota hipotecària mitjana d'una llar de classe mitjana va disminuir dels 512 euros del 2013 als 451 el 2018, gràcies, en part, a unes condicions financeres més favorables.

Espanya: habitatge i classe mitjana

(%, llevat que s'indiqui el contrari)

	Classe mitjana		
	2008	2013	2018
Règim de tinença de l'habitatge			
Propietat	–	83,3	79,2
amb hipoteca	–	38,8	35,9
Lloguer	–	10,8	15,5
Cessió gratuïta	–	5,9	5,3
Despeses dedicades a l'habitatge *			
Representen una càrrega pesada	57,5	57,8	49,3
Lloguer mitjà (euros)	490,2	503,9	483,3
Percentatge sobre ingressos	22,2	24,1	23,5
Quota hipotecària (euros)	650,1	512,5	451,5
Percentatge sobre ingressos	23,4	21,4	17,6

Nota: * Mitjana per a les persones que lloguen l'habitatge o que paguen una hipoteca (exclou la cessió gratuïta o l'habitatge en propietat sense hipoteca).

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'enquesta de condicions de vida de l'INE.

Josep Mestres Domènech

14. Les llars de classe baixa van perdre una proporció més elevada d'ingressos que les llars de classe mitjana.